

Vi vill inte leka med dig!

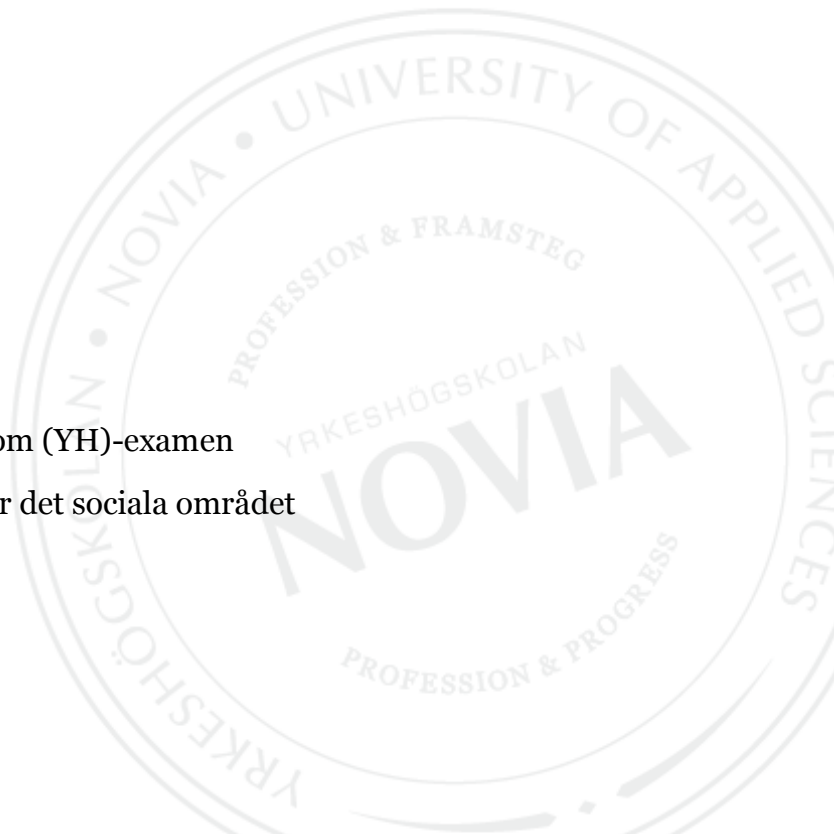
En studie om könsskillnader och gruppdynamik vid kränkning och mobbning på ett daghem

Nordmyr Karin

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2012

EXAMENSARBETE

Författare: Karin Nordmyr
Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete, förskolepedagogik
Handledare: Susanne Jungerstam, Ralf Lillbacka

Titel: Vi vill inte leka med dig!

– En studie om könsskillnader och gruppdynamik vid kränkning och mobbning på ett daghem

Datum: 11.11.2012

Sidantal: 34

Bilagor: 2

Sammanfattning

Syftet med lärdomsprovet är att med observationer studera och beskriva förekomsten av mobbning och kränkningar bland barn på ett daghem. Uppsatsen syftar vidare till att undersöka interaktionen bland flickor respektive pojkar, samt mellan de två könen. Genom detta är avsikten att studera om det finns skillnader i flickors och pojkars sätt att trakassera och kränka varandra. Ytterligare har väldigt få studier gjorts om mobbning på daghem och syftet med studien är därför också att belysa detta område mera för att skapa medvetenhet bland daghemspersonal och andra relevanta aktörer. Inhämtande av information har gjorts med hjälp av observationer på ett daghem i Österbotten. I gruppen fanns ungefär 20 barn i åldern 5-6 år och observationen har pågått under sex timmar fördelat på tre dagar. Ytterligare data som använts är tidigare forskning, litteratur, avhandlingar, lagtexter och internetkällor.

Resultatet visar på att det förekommer en hel del olika typer av kränkningar som skulle kunna vara mobbning. Bland pojkar var fysisk mobbning vanligast medan flickorna använde sig av främst tyst och verbal mobbning. Dynamiken i gruppen hade en mycket stor betydelse och en stark ledare utmärktes som påverkade stora delar av gruppens agerande.

Språk: Svenska

Nyckelord: Mobbning, kränkning, daghem, flicka, pojke, kön, gruppdynamik

BACHELOR'S THESIS

Author: Karin Nordmyr
Degree Programme: Social Welfare, Vaasa
Specialization: Socio-pedagogic work
Supervisors: Susanne Jungerstam, Ralf Lillbacka

Title: **You can't play with us!**
- The effect of gender and group dynamics on bullying at a day care center

Date: 11.11.2012

Number of pages: 34

Appendices: 2

Summary

The aim of the bachelor's thesis is to study and describe the existence of insults and bullying among children at a day care center. The thesis is further aiming to investigate the interaction among girls in comparison to boys and interaction between both genders to see if there are differences in the way girls and boys bully each other. Only a few studies have been done on bullying at day care centers and the goal with this thesis is also to further illuminate this subject and create awareness among personnel working with small children and other relevant actors.

The collection of data was done through observations at a day care center in Ostrobothnia in Finland. The group of children consisted of approximately 20 children, aged 5-6. The observations have been carried out at three sessions of six hour each. Additionally, earlier research and literature, laws and internet sources in the field have been used.

The study shows that there are a variety of insults that could be counted as bullying. Physical bullying was most common among the boys while the girls used mainly verbal and silent kinds of bullying. Group dynamics had a great impact and a strong leader who affected the behaviour of a large portion of the group could be distinguished.

Language: Swedish

Key words: Bullying, insults, day care center, girl, boy, gender, group dynamics

Innehållsförteckning

1 Inledning och problemformulering.....	1
2 Syfte.....	2
2.1 Avgränsningar	3
2.2 Studiens upplägg.....	3
3 Teori.....	3
3.1 Bakgrund	4
3.1.1 Vem blir mobbare?.....	4
3.1.2 Vem blir mobbad?.....	6
3.2 Vad är mobbning?.....	7
3.2.1 Definitioner på mobbning.....	7
3.2.2 Att urskilja mobbning från konflikt.....	8
3.3 Hur och var yttrar sig mobbning?.....	9
3.3.1 Tyst mobbning	9
3.3.2 Verbal mobbning.....	9
3.3.3 Fysisk mobbning	10
3.3.4 Var förekommer mobbning?.....	10
3.4 Gruppdynamikens betydelse	10
3.5 Könroller och mobbning	12
3.5.1 Könroller och normer.....	12
3.5.2 Könroller vid mobbning.....	13
3.6 Teoretisk sammanfattning och operationalisering	14
4 Metoder och tillvägagångssätt.....	16
4.1 Val av fall.....	16
4.2 Val av metod och genomförande	17
4.3 Bearbetning och analys av data	20
5 Empiri	20
5.1 Bakgrund	20
5.2 Första observationstillfället	21
5.3 Andra observationstillfället.....	23
5.4 Tredje observationstillfället	24
6 Analys.....	27
6.1 Förekommer mobbning?.....	27
6.2 Hur och var yttrar sig mobbningen?.....	28
6.3 Gruppdynamikens betydelse.....	29
6.4 Könroller och mobbning	30
7 Sammanfattande diskussion och kritisk granskning.....	33

Källförteckning

Bilagor

Bilaga 1: Informationsblad till föräldrar

Bilaga 2: Observationsunderlag

1 Inledning och problemformulering

Ögon ser allt,
även det de inte vill se.
De rinner när man är ledsen.
Mörknar när man är arg och
glänsar när man är sjuk.
De är djupa, djupa som hav,
gröna som sommarens gröna ängar,
blå som vatten,
bruna som den brunaste sammet.
Min mun ler men hjärtat gråter.

Okänd

Mobbning förekommer överallt i vårt samhälle - både bland barn och vuxna. Det är något som förekommit länge men trots detta var det inte tidigare än på 1970- talet som man i Skandinavien började samla in mer kunskap om mobbning (Björk 1999, s. 14). I Finland har vi på allvar börjat diskutera daghem och mobbning först under de senaste åren. Det finns därför rätt lite forskning nationellt men även internationellt om mobbning bland barn före skolåldern. Den forskning som finns visar på att det förekommer liknande beteende redan på daghemmet som det som kan ses i skolan. Undersökningar visar även på att redan treåringar känner till mobbning som fenomen i sin närmiljö och kan beskriva olika uttrycksformer som mobbningen kan företa sig. Åren på daghem och i grundskolan är viktiga för barnets självförtroende och personliga utveckling och det är därför viktigt att vara medveten om att mobbning förekommer redan på daghemmet (Stoor-Grenner & Kirves 2009, förord).

Den schweiziska forskaren Perren framhåller att mobbning bland barn är ett problem som måste tas på allvar. Ett barn som utsätts för mobbning i daghemmet känner ensamhet, får försvagad självkänsla, samt känner obehag inför att börja skolan. Perren menar att mobbning är ett beteende som är inlärt och som fortsätter ifall barnet som mobbar får positiv förstärkning. Genom mobbningen känner förövaren kontroll och makt, vilket förstärker beteendet i sig men även kamraternas uppskattning. Därför är risken stor att

barnet inte ändrar sitt beteende utan aktiv hjälp från en vuxen människa (Enligt Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 3). Det är därför viktigt att personal inom barnomsorgen genom förebyggande arbete skapar en trygg och positiv miljö, gynnsam för gruppkänslan. Rutiner och planer för att upptäcka tecken på kränkningar och mobbning gör att åtgärder kan sättas in i ett tidigt skede för att förhindra mobbningen – och det är när barnet är litet som vi har bäst möjlighet att ingripa. (Wilke 2012) I planen för småbarnsfostran kan också läsas att barn har rätt till bland annat trygga människoförhållanden, att växa upp, utvecklas och lära sig i trygga förhållanden samt en trygg och hälsosam miljö där barnet har möjlighet att leka och fungera på ett mångsidigt sätt (Stakes 2006, s. 17).

För att kunna förhindra mobbning krävs det således att det finns kunskap om hur mobbning kan ta sig uttryck bland barn före skolåldern. Förutom ålder kan även faktorer såsom kön och social fostran påverka mobbningens karaktär. (Höistad 2001, s. 87) Denna studie kommer därför att vidare problematisera mobbningens uttryck med ett specifikt fokus på skillnader mellan flickor och pojkars beteende och hur de påverkas av sin omgivning.

2 Syfte

Syftet med lärdomsprovet är att med observationer studera och beskriva förekomsten av mobbning och kränkningar bland barn på ett daghem. Uppsatsen syftar vidare till att undersöka interaktionen bland flickor respektive pojkar samt mellan de två könen. Genom detta är avsikten att studera om det finns skillnader i flickors och pojkars sätt att trakassera och kränka varandra. Ytterligare har väldigt få studier gjorts om mobbning på daghem och syftet med studien är därför också att belysa detta område mera för att skapa medvetenhet bland daghemspersonal och andra relevanta aktörer.

Studiens frågeställningar är dessa:

- Förekommer kränkningar och mobbning bland barn före skolåldern?
- Hur uttrycks mobbning och kränkningar?
- Vilken roll har gruppdynamiken i barns mobbningsbeteende?
- Spelar könsskillnader roll vid kränkningar och mobbning?

2.1 Avgränsningar

Fokus för studien är att undersöka om mobbning förekommer bland barn före skolåldern samt hur den uttrycks och hur faktorer som kön och gruppdynamik påverkar. På grund av studiens specifika syfte i hur mobbning uttrycks och examensarbetets begränsningar kommer därför frågor såsom varför ett barn blir mobbat samt varför någon mobbar inte att analyseras. Likaså kommer studien exempelvis inte att behandla konsekvenserna av mobbning och daghemspersonals agerande när det gäller mobbning. Varför det finns skillnader mellan flickor och pojkars mobbning berörs inte heller desto mera. Alla dessa hade varit intressant att se närmare på men genom observation som vald metod har det inte varit möjligt att få svar på dessa frågor. Att studien fokuserats på ett mindre område har emellertid gjort det möjligt att få en djupare inblick och kunskap om mobbningens uttrycksformer som kan vara till nytta i jobbet med barn och mobbning.

2.2 Studiens upplägg

Lärdomsprovet består inledningsvis av en teoretisk del som indelats i fyra olika avsnitt. Dessa avsnitt bygger på och följer studiens frågeställningar som nämnts i det ovannämnda syftet. Den teoretiska delen sammanfattas på slutet tillsammans med en operationalisering där det beskrivs hur teorierna kommer att användas i denna studie. Sedan följer ett metodavsnitt där studiens genomförande beskrivs närmare. I den efterföljande empiridelen presenteras data från observationerna fall för fall och undersöks närmare i den påföljande analysdelen där datan kopplas samman med teorin. Slutligen förs en sammanfattande diskussion om det som observerats i studien och en kritisk granskning förs kring studiens begränsningar och möjlighet till generalisering. Slutligen ges rekommendationer för fortsatta studier.

3 Teori

Det teoretiska ramverket är nedan uppdelat i fyra olika teman. Dessa sammanfattas i det sista avsnittet där de olika teoretiska diskussionerna operationaliseras för att användas i denna studie.

3.1 Bakgrund

Sociologen Hans Edvard Roos var en av de första som började intressera sig för ämnet mobbning. Enligt honom utgör termen mob en förkortning av latinets *mobile vulgus*. Översätter man mob direkt betyder ordet den föränderliga eller opålitliga hopen. Begreppet har uppkommit under en tid i Europa då man löste olika sociala problem med våld. Han säger vidare att ordet ”mobbning” är vardagsengelska och att mobba betyder att angripa, anfalla eller bråka i grupp. De bästa svenska översättningarna är att ofreda eller plåga men passar inte dagens språkbruk (Björk 1999, s. 14).

Eftersom så få studier gjorts om mobbning på daghem är det svårt att hitta statistik på hur ofta mobbning förekommer. I undersökningar som Perren gjort fann han i de flesta barngrupper minst ett barn som blev utsatt för mobbning eller mobbade andra upprepade gånger under veckans gång. Resultaten visar på att mobbning är ett vanligt ”inslag” i daghemmets vardag. Observationerna han gjorde visar att ungefär var femte minut sker negativa handlingar mellan barnen i gruppen. Dessa negativa handlingar behöver inte alls vara mobbning men kan sätta djupa sår i barnets utveckling i framtiden. Enligt Perren är observation som metod ett bra sätt att upptäcka subtila former av mobbning på daghemmet. Löfdahls menar likaså att vanliga situationer som upprepas i barngruppen ofta har en tendens att försvinna i vardagen. Det är först när vardagen på daghemmet observeras och dokumenteras dessa negativa mönster tydligare framträder. (Enligt Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 7-8).

3.1.1 Vem blir mobbare?

Enligt Olsson finns det inga fasta karaktärsegenskaper som definierar en mobbare. Hos pojkarna är ofta mobbaren den som är fysiskt starkare i gruppen och ser sitt offer som värdelös. Eftersom flickorna använder sig mer av psykisk mobbning spelar inte den fysiska styrkan så stor roll när det gäller mobbarens egenskaper bland flickor. Olsson nämner en undersökning som Olweus gjort där det framkommer att mobbare i allmänhet har ett gott självförtroende och ovanligt lite osäkerhet. Personligen tycker Olsson att mobbare är mycket olika till sin sammansättning och att mobbare även kan vara ängsliga och osäkra människor. En annan orsak kan vara hur barnet behandlas hemma, vilka värderingar man har inom familjen. Sätter barnets vårdnadshavare inga tydliga gränser när det gäller

aggression kommer det negativa beteendet sannolikt fortsätta tills någon utomstående sätter dessa gränser, med kärlek (Olsson 1998, s. 26-27).

Enligt Öhman är det aldrig barnet som mobbar det är fel på. Av någon anledning har barnet utvecklat en umgängesstil och ett kommunikationsmönster som är kränkande. Det är viktigt att förstå orsaker till varför barnet beter sig på ett visst sätt för att kunna bryta det negativa beteendet. Öhman nämner också att orsakerna kan vara att barnet inte har en förmåga att hantera sina känslor, obearbetade känslor kan dyka impulsivt upp i form av maktmissbruk, ironi eller kommentarer som sänker offret. Mobbning kan också vara ett sätt att få uppmärksamhet och makt över andra. Liksom Olsson tar även hon upp att mobbaren kan ha en känsla av underlägsenhet och dålig självkänsla och att detta skulle vara en orsak till att barnet mobbar. Likaså nämner hon maktkampen mellan barnen i gruppen, ett utforskande hur långt man kan gå i samvaron med andra. Slutligen nämner hon några myter kring kränkningar som Oprinas & Horne identifierat. De vanligaste myterna är att alla barn utesluter varandra och att detta skulle vara naturligt och normalt. Det andra är att kränkningar bara är på lek, trots att kränkningar kan ha mycket obehagliga följder hos barnet i framtiden. Den tredje myten är att barnens aggression går över under tiden de utvecklas och växer. Kränkningar går sällan över ifall en vuxen inte tar tag i beteendet. Den sista myten hon nämner är att vissa barn tigger om att bli kränkt. Det är väldigt få barn som provocerar fram kränkningar, i de få fall detta förekommer är barnet i akut behov av hjälp. Inget barn förtjänar att bli bemött på ett nedvärderande sätt och det är de vuxnas plikt att motverka dessa kränkningar som kan förekomma bland barn (Öhman 2008, s. 22-23).

Enligt Höistad har mobbarna aggressivitet som ett utmärkande drag. Han nämner också att en vanlig uppfattning i samhället är att mobbaren döljer sin ängslan och osäkerhet med aggressivitet och tuffhet. Dock visar undersökningar på att det inte alltid är så utan att mobbarna är mindre osäkra än genomsnittet. Makt och rädsla kan vara en orsak till att de andra barnen söker sig till mobbaren. Enligt Höistad söker man inte sig till mobbaren för att hitta en vän utan för att eventuellt slippa bli utsatt för dennes kränkningar. Också han framhåller att i en grupp där makt och rädsla råder är det viktigt att vuxna tar tag i situationen, annars kommer troligen dessa negativa handlingar och mönster följa med också i fortsättningen (Höistad 1994, s. 80-83).

3.1.2 Vem blir mobbad?

Det är aldrig offrets fel att han eller hon utsätts för kränkningar. Inte heller i de få fall där offret genom sitt sätt att uppträda drar till sig de andra barnens irritation. Dessa barn ska ta ansvar för sitt uppträdande men inte för den mobbning de andra barnen utsätter dem för, enligt Olsson. Det är rätt att visa sin irritation men aldrig att kränka eller mobba någon. Ett barn som blir mobbad kan ha ett uppträdande som utlöser mobbning eftersom ovissheten om när mobbningen slår till på nytt är så tung att bära och leva med. Offret försöker ha kontroll över den delen. Offren beskrivs med egenskaper som oroliga eller ängsliga och med dålig självkänsla men Olsson påpekar att vem blir inte det efter att upprepade gånger utsätts för kränkningar. Han lyfter även fram att offret ofta tar på sig skulden till de handlingar han eller hon utsätts för, till slut tror offret på fullaste allvar att det är något fel på henne eftersom det alltid är hon som får ta emot barnens påhopp. Ett barn som mobbas tar sällan själv till knyttnävar och negativa kommentarer för att försvara sig. Likaså är barnet ofta känsligt vilket tyder på att barnet har förutsättningar för att känna empati. Olsson menar att det tyvärr är lättare för mobbaren och dess medlöpare att trycka ner en person som lätt visar sina sårade känslor (Olsson 1998, s. 27-28).

Höistad har sett i sin kontakt med barn att de ofta tror att det är ett barns yttre som kan påverka om ett barn blir mobbat eller inte, om barnet är överviktig, har fel kläder eller fel frisyr. Vidare i diskussionen har de kommit fram till att barn som har dessa egenskaper ändå inte blir mobbade och barn som är smala, vackra och klär sig ”normalt” även kan bli mobbade. Till slut har diskussionen lett till att det har mer med personlighet och beteende att göra. Avviker ett barns yttre eller beteende hittar mobbaren en anledning att testa barnet. Hur kränknigarna vidare framskrider kan ha att göra med hur barnet reagerar och tar emot påhopp. Ett barn som tydligt kan sätta gränser och säga ifrån riskerar kanske inte att utsättas i fortsättningen som ett barn som börjar gråta eller inte lika starkt vågar stå på sig riskerar att göra. Slutligen nämner han några egenskaper ett barn som blir offer för mobbning kan ha. Bland annat att de barnen är ängsligare och osäkrare än barn överlag, väldigt försiktiga, känsliga och tystlåtna. Och även som tidigare nämndes att barnet ofta reagerar med gråt när barnet blir kränkt samt drar sig undan istället för att försvara sig i sådana situationer. Därför ska heller inte ett barn överbeskyddas eftersom det i värsta fall kan leda till att barnets förmåga att hantera livets motgångar minskar (Höistad 1994, s. 68-70, 77).

3.2 Vad är mobbning?

3.2.1 Definitioner på mobbning

Enligt Olweus (en av världens ledande forskare om mobbning och övergrepp mellan jämnåriga) pratar man om mobbning när en eller ett flertal personer, säger eller gör kränkande/obehagliga saker vid upprepade tillfällen och under en viss tid mot en person som har svårt att försvara sig. Kränkande mobbning kan ta sig uttryck i direkt mobbning såsom slag, sparkar, skällsord, elaka kommentarer men även i indirekt mobbning såsom att bli utfrysad i kamratkretsen, bli baktalad eller att andra hindrar en från att få vänner. Visar en person tydliga tecken på obehag av ständig retsamhet klassas även det som mobbning (Olweus 1999, s. 9). Öhman förklarar att kränkning är när någon tar bort känslan av värdighet av en annan, en diskvalifikation eller inkompetensförklaring (Öhman 2010, s. 13-14).

Även Höistad (Höistad, 2001:73) definierar mobbning på ett liknande sätt som Olweus.

”När en eller flera personer upprepade gånger, under en längre tid, utsätter en eller flera individer för medvetna, aktiva destruktiva handlingar och/eller uteslutning”

Anatol Pikas (Björk 1999, s. 21) betonar medvetenheten i sin definition av mobbning

”Mobbning är medvetna, icke legitima fysiska eller psykiska angrepp och/eller uteslutningar ur gemenskapen, som riktas mot en enskild person i underläge av en grupp vars medlemmar förstärker varandras beteende i interaktion.”

Colorosa (Colorosa 2003, s. 36) beskriver mobbning som

”en medveten, avsiktlig och övervägd fientlig handling som avser att skada, hota och skrämna.”

I nästan varje definition pratar man om att det är mobbning när en sak händer vid upprepade tillfällen men Hamarus menar att även enstaka påhopp skapar rädsla hos ett barn att bli mobbad i framtiden. Hon är kritisk till att negativa handlingar bör ske under flera tillfällen för att det skall klassas som mobbning. En för snäv beskrivning av mobbning innebär att många upplevelser av kränkningar och sårande beteenden som kan ha långsiktiga följder, inte uppmärksammas. Likaså när det gäller medvetenheten om sina

handlingar blir det svårare när det gäller småbarn. Det är svårt att avgöra när ett barn vet om dess handlingar kan såra och skada andra (Enligt Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 3-4).

3.2.2 Att urskilja mobbning från konflikt

En vanlig konflikt handlar oftast om två jämnstarka barn som är av olika åsikter. Enligt forskarna Pepler, Craig & Connolly är det som skiljer mobbning och konflikt från varandra att det finns en maktobalans mellan de två inblandade. Vid mobbning har den som blir utsatt svårigheter med att försvara sig mot de negativa handlingar han eller hon utsätts för. Maktobalansen kan vara att mobbaren är fysiskt större och starkare, äldre, verbalt skickligare, har flera kamrater, hög status i gruppen, stort stöd av andra eller vet offrets svaga sidor. Obalansen i makt behöver inte finnas alla gånger, men kan ofta uppfattas så av den utsatta (Enligt Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 4-5)

Björk beskriver maktobalansen som något som växer fram under tiden mobbningen pågår. Från början var kanske mobbaren och offret relativt jämlika men under tiden mobbningen pågår får offret mindre och mindre handlingsutrymme. Det är ett spel om makt, där reglerna ändras hela tiden till fördel för den som mobbar. Mobbningen växer fram ur en situation där det finns begränsat med handlingsutrymme enligt Björk (Björk 1999, s. 23)

Enligt Helgesen är det maktutövande som pågår då en del barn manipulerar reglerna i en lek. Även enligt Löfdahl är manipulation av spelregler ett vanligt inslag då barn utövar sin makt över andra i barngruppen. För de utsatta barnen resulterar detta i svåra och kränkande situationer. Hur de än försöker får de inte tillgång till de övriga barnens lek på samma villkor, en nästintill omöjlig uppgift (Enligt Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 4-5).

Coloroso lyfter fram att syskonrivalitet eller en-mot-en-slagsmål mellan ett syskonpar eller barn i jämnålder inte är mobbning. Det är normalt att barn retas, och retas gör vänner emellan. Två barn som retar varandra kan lätt byta roller sinsemellan och avsikten är inte att såra kamraten. Retningen sker med påhittighet, glädje och välvilja och ingen ska känna sig kränkt. Meningen är alltså att båda ska skratta. Att retas är en ytterst liten del av vad barnen har gemensamt och avslutas alltid när någondera blir ledsen eller säger ifrån. Under dessa situationer finns en lekfullhet mellan barnen som inte finns med i en mobbningssituation. Märker endera partern att kamraten blev ledsen och sårad inser hon sitt misstag och försöker genast gottgöra det misstaget. Däremot om ett barn reagerar spontant, medvetet men med slumpmässigt våld kan det vara ett tecken på att barnet blir

mobbat. Detta barns handlingar bör dock inte ses en mobbningshandling från offrets sida utan en reaktion på det som barnet utsätts för (Coloroso 2003, s. 58-59,66).

3.3 Hur och var yttrar sig mobbning?

Mobbning kan indelas på flera olika sätt och i denna studie har Höistads indelningar används. Han delar in mobbning i tre typer: tyst mobbning (kroppsspråket), verbal mobbning och fysisk mobbning (Höistad 2001, s. 74).

3.3.1 Tyst mobbning

Den tysta mobbningen, som också kan kallas social mobbning eller psykisk mobbning är den vanligaste formen av mobbning samtidigt som den även är den svåraste typen av mobbning att upptäcka. Tyst mobbning är bland annat att behandla någon som luft, sucka, tystna när personen kommer, himla med ögonen, kasta menande blickar till de övriga i gänget, göra miner, vända ryggen till, inte svara på tilltal eller se insinuant på någon. För mobbaren är det lätt att komma undan beskyllningar när det gäller tyst mobbning. Det finns ofta någonting att skylla på, till exempel ”vi ville inte hoppa hopprep längre” eller ”jag var bara lite trött, därför suckade jag”. För mobboffret som ofta är tystlåten kan det bli svårt att förklara ytterligare sina känslor. Efter många upprepade tillfällen tar slutligen mobboffret på sig rollen. Hon går in i tystnaden och bara tar emot. Därför förklarar Höistad att det är svårt att se tyst mobbning (Höistad 2001, s. 74-76).

3.3.2 Verbal mobbning

Verbal mobbning kan uttrycka sig som upprepade viskningar, spridning av elaka rykten, att härma, håna, hota och retas eller trakassera någon. Att kommentera eller ge anmärkningar om frisyr, kläder eller allt offret säger eller gör samt att fnittra, hånskratta eller ”skämta” är vidare även dessa alla uttryck för verbal mobbning (Höistad 2001, s. 76-78).

Coloroso och många andra forskare menar att verbal mobbning lätt kan pågå utan att någon vuxen lägger märke till det. Den verbala mobbningen försvinner i allt oljud och stöj under leken i barngruppen. De verbala angreppen är de mest effektiva i sig själva och kan även vara starten till de två andra formerna, tyst mobbning och fysisk mobbning (Coloroso 2003, s. 39-40).

3.3.3 Fysisk mobbning

Den fysiska mobbningen är oftast den lättaste typen att upptäcka. Bland annat på grund av synliga tecken som blåmärken och trasiga kläder. Den fysiska mobbningen kan vara att mobbaren ”råkar” skuffa till personen, stå i vägen, nypa eller stänga dörren framför näsan på offret. Till fysisk mobbning hör även att man gömmer saker, tar offrets ägodelar och kastar föremålen mellan varandra. Också den fysiska mobbningen kamoufleras så att ingen vuxen ska upptäcka vad som pågår. Ofta bortförklaras dessa handlingar, både av mobbaren men även av ”upptagna” vuxna såsom att han exempelvis ”råkade säkert bara i misstag knuffa till dig”. Sker detta vid upprepade tillfällen är det stor risk för pågående mobbning. Vidare skriver Höistad att ett barn är expert på att med sin attityd såsom att vara klassens clown eller alltid le sött, få det att se ut som att allt är bra utifrån sett. I idrotten är det lättare för mobbaren att ge ett extra hårt slag mot kroppen eftersom man då har en viss kroppskontakt. I leken använder sig barnen av olika ”lösenord”, inträdesprov eller liknande koder för att på så sätt kunna gallra ut vem de vill ha med i sin lek (Höistad 2001, s. 78-83).

3.3.4 Var förekommer mobbning?

De kränkningar och tecken på mobbning som sker i daghemmet ses ofta i den fria leken enligt Perren. Även Stoor-Grenner & Kirves fann i sin undersökning ofta fall av mobbning i situationer där barnen lekte fritt utan styrning och delaktighet av någon vuxen, detta både inomhus och utomhus. Dock fann man mobbning även i samlingen och under vilan där en vuxen alltid närvarade (Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 9). När det gäller skolåldern fortsätter mobbningen att ske på skolgården eller i lekutrymmen. Även barnets resa till och från skolan kan innebära påhopp och kränkningar från de andra barnen, vilket innebär att barnets hem kanske är den enda trygga platsen att vistas i (Sharp & Smith 1996, s. 15).

3.4 Gruppdynamikens betydelse

Barn är medvetna om hur man bör reagera i olika situationer och vilka normer gruppen har. I en barngrupp är barnen ofta medvetna om vem som bestämmer och vem som inte har så många vänner i gruppen. De vet vem som alltid kommer och förstör leken eller lagar sönder. Vem som mobbar andra och vem som man helst leker med om man får välja själv. Barnen uppfattar även vilka barn som ofta får negativa kommentarer av andra barn och vilka vi vuxna ofta säger till åt på skarpen. I en undersökning som gjorts av Alsaker &

Valkonovers kommer det fram att barn kan med hjälp av ett fotografi berätta vilka barn som mobbar och vilka som blir mobbade i den egna gruppen (Enligt Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 8-9).

I en mobbningsituation finns det inte bara en mobbare och ett offer. Enligt Salmivalli berörs även de andra barnen. Alla barn har en roll i mobbningsprocessen enligt henne. Det finns roller som medlöparen, förstärkaren, försvararen och de utomstående. Medlöparen deltar i mobbningen och dennes uppgift är att hjälpa mobbaren. Förstärkaren underhåller mobbningen genom att exempelvis skratta och försvararen är på den mobbades sida. De utomstående vill helst inte lägga sig i mobbningen utan drar sig undan (Enligt Stoor-Grenner & Kirves 2010, s. 9). Medlöparen tar sällan själv initiativ till mobbning. Denne hänger bara med av rädsla för att själv bli utsatt och utfrysad ur gruppen. Rädslan att bli utfrysad är så stark att barnet är beredd att mobba sin egen kompis. Ofta brottas medlöparen med skuld känslor för deltagandet i mobbningen och en rädsla för mobbaren (Höistad 2001, s. 60). Enligt Olsson är medlöparen rätt så viktig i mobbningsituationen. Han anser att medlöpare är väldigt fega eftersom de inte vågar ta ställning. När mobbaren inte är närvarande kan de dessutom vara mycket trevliga och vänliga mot offret vilket gör att offret uppfattar dem som opålitliga och oberäkneliga. Offret vet åtminstone var han eller hon har mobbaren (Olsson 1998, s. 24).

Enligt Olweus känner en person mindre ansvar och har även färre skuld känslor om det är andra i gruppen som också mobbar. Han menar att det kan vara en förklaring till varför ”hyggliga och snälla” barn kan delta i kränkningar utan att desto mera tänka sig för i en sådan situation (Olweus 1999, s. 21).

I utredningen *Mobbar även småbarn?* av Stoor-Grenner & Kirves (2010, s. 9) hade man dock svårt att identifiera andra än mobbaren och den utsatte. Troligen berodde detta på att barnen var så små att mobbningsbeteendet inte fullt utvecklats och att alla roller ännu inte var etablerade. Därför är det viktigt att få ett slut på mobbningsbeteendet så fort som möjligt med hjälp av mobbningsförebyggande arbete.

3.5 Könroller och mobbning

3.5.1 Könroller och normer

Den mesta forskning på senare tid menar att könroller skapas genom social interaktion där vi som människor konstruerar våra egna och andras identiteter. Hur flickor och pojkar traditionellt har fostrats i exempelvis daghem eller förskola har bidragit till hur deras beteenden formats och vad som setts som typiskt flickigt eller pojktigt. Genom forskning har man sett att vuxna tenderar att bemöta pojkar på ett annat sätt än flickor samt att flickor respektive pojkar anpassar sig olika till regler. Pedagoger kan därför omedvetet bidra till att flickor respektive pojkar uppmuntras till ett visst beteende på grund av deras kön. En pojke som hörs och syns på daghemmet eller förskolan är inget ovanligt beteende, medan en flicka som beter sig på samma sätt ses som utmärkande bland de andra flickorna. Att det blivit så beror på att vi har olika förväntningar på könen. Vi bemöter barnen på olika sätt redan från liten genom att det har setts som något naturligt att flickor och pojkar är olika med olika behov (Kärmander & Åberg 2012, s. 9-10). Detta tankesätt bland vuxna påverkar också hur de behandlar och ingriper i konflikter mellan barn. Om en vuxen uppfattar ett beteende som normativt, ex. att pojkar använder knytnävar medan flickor talar bakom ryggen, så tenderas det att man har mer överseende med beteendet. På detta sätt förstärks könsstereotypa roller och destruktiva mönster får fotfäste (Stoor-Grennes & Kirves 2009, s.55).

Enligt forskare har all typ av aggression ett mål, att göra ont och skada, liksom mobbning. Raundalen menar att det i första hand är pojkar man tänker på när det pratas om aggression. Men framhåller ändå att ett flertal studier visar på även flickor och kvinnor kan gå till fysiska angrepp när de blir provoserade. Enligt honom är aggresivitet ett mer karakteristiskt drag hos det manliga könet än hos det kvinnliga (Raundalen 1996, s. 166).

Enligt Simmons har flickor och kvinnor sen väldigt långt bakåt beskrivits som bland annat svartsjuka och baksluga, hemlighetsmakeri och snabba till svek. Han skriver vidare att eftersom flickors ”icke-fysiska aggresivitet” inte är erkänd allmänt, kan den kallas för ”kattaktig” och ”ond”. Följden av samhällets syn på flickors fysiska aggresion är att bland annat i skolan avfärdar man flickornas fysiska kränkingar som en övergångsrit. Vidare tar han upp att enligt Anna Campbell är det de attityder vi har mot aggresivitet som formar könrollerna, de föreställningar att män och kvinnor ansvarar för olika områden på grund av sitt kön. Manlighetens tecken är aggresivitet. Det är tillåtet av omgivningen att nu som

då nappa tag i varandra. Redan som små pojkar bestäms deras popularitet i deras hårda tag och styrka. Det är lätt att få kompisarnas respekt genom att använda sin styrka på olika områden. Flickor förväntas bli personer som sköter omvårdnaden, en roll man inte förknippar med aggressivitet (Simmons 2002, s. 23-24).

3.5.2 Könsroller vid mobbning

Forskningar har visat att flickors och pojkars sätt att mobba skiljer sig från varandra. En orsak kan vara att samhället bemöter flickors och pojkars sätt att visa aggression på olika sätt (Höistad 2001, s. 85-86). Olweus menar att det är betydligt fler pojkar än flickor som mobbar och att flickor ofta mobbas av pojkar. I forskning har även framkommit att antalet mobboffer är större när det gäller pojkar än flickor. Han poängterar att även om direkt mobbning bland pojkar är större förekommer det en hel del mobbning bland flickor. Eftersom mobbning bland flickor uttrycks med mindre fysiskt våld kan det vara svårt att upptäcka (Olweus 1999, s. 12). Stoor-Grenner & Kirves menar att det ändå är viktigt att lyfta fram att indirekt mobbning är lika vanligt bland pojkar som flickor. Offren för den här typen av mobbning har själv svårt att erkänna att de utsätts för mobbning och därför förbises det här beteendet av vuxna (Stoor-Grenner & Kirves 2011, s. 39).

Colorosa menar att verbal mobbning används lika mycket av pojkar och flickor, medan den fysiska mobbningen syns oftare hos pojkar och den sociala eller tysta mobbningen hos flickorna. Enligt henne har inte detta med den fysiska styrkan och storleken att göra utan mer hur den kvinnliga respektive manliga socialiseringen ser ut i vårt samhälle och kultur (Colorosa 2003, s. 38).

Höistad beskriver att pojkars mobbning ofta är lättare att upptäcka eftersom deras mobbning är både högljuddare och tydligare än flickornas. Pojkarnas mobbning är ofta utåtriktade, verbala och fysiska. De verbala metoderna yttrar sig ofta med skällsord inför de andra i gruppen, höga kommentarer om den andres fysiska kropp, att han ser ut som en mes eller han inte kan spela fotboll. Pojkars fysiska metod kan vara att de knuffar, slår, stänger in och håller för dörren, sätter krokben eller rycker av mössan. Mobbningen kan även uttryckas som hot, att man slår menande med knytnäven i handflatan eller en arg sint blick. Blir mobbaren upptäckt, förklarar han oftast med att "lite måste man väl tåla" (Höistad 2001, s. 86-87).

Pojkar leker i allmänhet i stora löst definierade grupper, sammanhållna av pojkarnas gemensamma intressen. De utvecklar en tydlig hackordning som alla i gruppen håller sig till, men det är inte omöjligt att ta sig upp till en bättre position. Den fysiska styrkan är viktigare än den intellektuella förmågan. Pojkar ses därför knuffa andra som är mindre och svagare, ofta mer intelligenta samt kalla dem till exempel ”mes” och ”fjolla”, vilket syftar på offrets egenskaper (Colorosa 2003, s. 38).

Höistad menar att flickor allt mer tar efter pojkarnas sätt att mobba. De slåss oftare och likaså börjar den verbala mobbningen mer likna på pojkarnas. Överlag är flickors mobbning ofta personlig och de är experter på att sätta in stöten på de svagaste punkterna. Tysta mobbningen är ofta en metod flickorna använder i sin mobbning. Flickor viskar ofta med varandra, suckar, ger blickar och gör miner, allt för att offret ska känna sig utanför. Ofta är en av flickorna i gruppen ledaren och det är hon som leder hela kränkningen. Flickor är även expert att med sitt yttre charma vuxenvärlden och få oss att tro att de är oskyldiga (Höistad 2001, s. 87-91).

Även Colorosa menar att flickor slår, sparkar och knuffar men tar även upp social isolering. Flickor leker ofta i små grupper med tydliga gränser vilket gör att det är lättare att sårta och skada någon genom att utfrysas henne ur gruppen (Colorosa 2003, s. 38).

3.6 Teoretisk sammanfattning och operationalisering

Det ovan nämnda teoretiska ramverket bygger på ett antal olika resonemang kring mobbning från olika synvinklar. Dessa har delats upp i fyra olika teman för att svara på syftet och frågeställningarna:

1) Vad är mobbning?

Enligt definitionerna klassas mobbning ofta som upprepade handlingar mot en och samma person. På grund av studiens begränsningar har det dock inte funnits möjlighet att göra tillräckligt många observationer för att kunna vara helt säker på att något verkligen är mobbning. Hamarus säger däremot att man inte bör binda sig alltför mycket fast vid att det skall vara upprepade handlingar. I studien har därför teorier kring mobbning använts vid analys av observationerna, men jag har valt att främst använda termen kränkning för att beskriva de handlingar som skulle kunna vara mobbning. En diskussion förs dock i analysen utifrån teorierna i tema 1 om det

som observerats skulle kunna vara mobbning eller vanlig konflikt och de olika definitionerna används för att tydliggöra det som observerats. Genom detta kommer den inledande och grundläggande frågeställningen: *"Förekommer kränkningar och mobbning bland barn före skolåldern?"* att besvaras.

2) Hur och var yttrar sig mobbning?

Enligt den definition som kommer att användas i den här studien kan mobbningens uttrycksformer delas in i tre olika typer; tyst mobbning, verbal mobbning och fysisk mobbning. Dessa indelningar kommer att användas för att tydliggöra det som framkommer i observationen och för att svara på studiens frågeställning: *"Hur uttrycks mobbning och kränkningar?"*

3) Gruppdynamikens betydelse

I en barngrupp där mobbning förekommer berörs inte bara mobbaren och mobboffret utan hela barngruppen. Roller som medlöparen, förstärkaren, försvararen och de utomstående finns med i mobbningsprocessen. I studien kommer förekomsten av dessa roller diskuteras och frågeställningen *"Vilken roll har gruppdynamiken i barns mobbningsbeteende?"* besvaras.

4) Könroller och mobbning

Forskningar tyder på att det ofta är pojkar som mobbar och att antalet mobboffer bland pojkar är högre än bland flickor. Pojkarnas mobbning är i många fall mera synlig, högljudd och fysisk. Eftersom flickor använder sig mer av tyst mobbning än vad pojkar gör är det svårare att upptäcka den typen av mobbning. Man kan därför inte vara säker på att det alltid är mer pojkar som mobbar. Observationerna kommer att studeras utifrån dessa hypoteser och den teoretiska diskussionen om könroller och normer för att besvara frågeställningen *"Spelar könsskillnader roll vid kränkningar och mobbning?"*

4 Metoder och tillvägagångssätt

Enligt Holme och Solvang finns det flera jämbördiga metodsätt att välja när det kommer till samhällsvetenskapliga frågor. Vid val av forskningsmetod är det viktigt att man väljer den metod som passar bäst för den egna frågeställningen. (Holme & Solvang, 1991:75) I kapitlet under kommer den valda undersökningsmetoden för genomförandet av min studie att beskrivas samt daghemmet jag valt att undersöka presenteras.

4.1 Val av fall

Syftet med denna fallstudie är att observera och analysera kränkningar på daghemsnivå. Genom studiens begränsningar har det inte funnits möjlighet att studera kränkningar under en längre tid och därför kan man inte rent tekniskt vara säker på att det som observerats är mobbning. Kränkningar är dock en varningssignal på mobbning som är den större problematiken för denna studie. Därför har teorier kring mobbning använts för att studera om det som observerats kan vara kränkningar och kanske även mobbning.

Som fall har ett daghem i Österbotten valts genom icke-sannolikhetsurval. Detta innebär att valet av fall inte baserats på slumpmässighet (Holme & Solvang 1996, s. 183), men genom att daghemmet är medelstort är risken mindre att studien blir opålitlig då antalet respondenter inte är för få. Enligt Denscombe skulle valet av fall därför kunna betecknas som en ”typisk undersökningsenhet” då det valda fallet i viktiga hänseenden liknar andra som skulle ha kunnat bli valda (Denscombe 2009, s. 65). Daghemmet har tre avdelningar: en för 3-5 åringar och två avdelningar för 5-6 åringar där även förskola hålls. Dessa tre avdelningar finns i samma byggnad och har gemensam gårdsplan. I den avdelning jag observerade är barnen i 5-6 års åldern och gruppen bestod av 20 barn. Det hade varit intressant att observera alla åldersgrupper på daghemmet men för att få ett djup i studien valde jag att fokusera på en specifik avdelning och åldersgrupp. Det är svårt att veta om studien skulle vara representativ i förhållande till andra fall men det som observerats kan ändå vara till nytta för andra och likande daghem eller andra som jobbar med barn.

4.2 Val av metod och genomförande

Det finns två stycken forskningsinriktningar att välja mellan, en kvalitativ eller en kvantitativ inriktning. Detta för att det finns två sätt att analysera variabler. En variabel är kvantitativ om den antar numeriska värden som t.ex. längd och vikt, medan en variabel är kvalitativ om den antar icke-numeriska värden som t.ex. utbildningslinje, civilstånd eller inställning till privat barnomsorg (Dahmström 2000, s. 24-25). En kvalitativ studie är lämplig om man vill försöka förstå människors sätt att reagera eller resonera samt om syftet är att försöka särskilja eller urskilja varierande handlingsmönster. Denna forskningsinriktning passar också bra om frågan är hur många, hur ofta eller hur vanligt. En kvantitativ studie lämpar sig bäst när studien syftar till att kunna ange frekvenser, t.ex. få svar på hur stor procent av befolkningen tycker i en viss fråga (Trost 2001, s. 22). I denna studie är syftet att undersöka om kränkningar förekommer på ett daghem och hur handlingsmönstret ser ut för flickor respektive pojkar. En kvalitativ studie lämpar sig därför bäst för att kunna svara på frågeställningarna på bästa möjliga sätt.

Enligt Denscombe finns det fyra huvudsakliga metoder som samhällsforskare kan använda, dessa är intervjuer, frågeformulär, observationer och skriftliga källor (Denscombe 2009, s. 183). Observation är en kvalitativ metod som icke förlitar sig på vad människor säger att de gör eller tänker. Istället bygger observation på ögats direkta observation av en viss händelse och grundar sig på att det ibland är bäst att observera vad som faktiskt sker (Denscombe 2009, s. 271). Inom samhällsvetenskaperna finns huvudsakligen två olika typer av observation där *systematisk observation* har mera att göra med kvantitativa studier medan *deltagande observation* kopplas till kvalitativa studier och skapar mer kvalitativ data (Denscombe 2009, s. 271). Syftet med systematisk observation är att mäta och registrera hur vanligt en viss händelse är, (Denscombe 2009, s. 274-275) medan syftet med deltagande observation är att delta i det dagliga livet av de personer som studeras och observera vad som händer och sägs. Det är mycket viktigt att den naturliga miljön bevaras för att man ska se saker som de normalt framträder (Denscombe 2009, s. 283). Ämnet för denna studie är komplex och deltagande observation har därför valts då den kan ”i högre grad än andra metoder producera data som reflekterar detaljerna, subtiliteterna, komplexiteten och de inbördes förhållandena i den sociala värld som undersöks” (Denscombe 2009, s. 284). Deltagande observation ger möjlighet att få insikt i sociala processer och är ett bra sätt att få reda på vilka uppfattningar de observerade personerna har om olika saker och situationer (Denscombe 2009, s. 292-293). Kränkningar bland barn

görs ofta bakom en vuxens rygg och observation av barn i deras naturliga miljö ger därför en insikt i det sociala samspelet mellan barnen som inte kan fås på så många andra sätt. Visserligen kan de påverkas av forskarens närvaro men jag som observant har försökt att hålla en låg profil i bakgrunden.

Det finns olika syner på forskarens roll inom denna typ av observation och som forskare kan man endera hålla sin identitet och avsikt öppen eller dold. Ett mellanalternativ som använts i denna studie är att jag som forskare deltagit i den normala miljön och hållit min roll till viss del dold för den studerade nyckelgruppen, medan vissa ”grindvakter” varit medvetna om forskningens syfte (Denscombe 2009, s. 283-285). Innan observationerna sändes informationsblad (Se bilaga 1) ut till barnens vårdnashavare i den grupp som skulle studeras. I denna information meddelades tidpunkterna för observationstillfällena samt att varkendera barnen och daghemmet kommer att kunna identifieras i den färdiga studien. Efter att informationsbladet sänts ut skulle föräldrarna såsom ”grindvakt” ge sitt samtycke och ta kontakt ifall de inte önskade att deras barn skulle delta. Inga föräldrar kontaktade dock mig och därför har alla barn i en viss daghemsgrupp observerats genom studien. På detta sätt har samtycke getts från vårdnadshavarna, medan de observerade barnen troligtvis inte varit medvetna om studiens syfte och innebörd. I studien har de barn som presenterats nämnts vid ett påhittat namn eller endast med benämningen flicka eller pojke. I de fall där citat förekommer har dessa ändrats till standardsvenska för att skydda barnens identitet.

Själva daghemmet är en bekant plats för mig från tidigare vilket kan vara både positivt och negativt. Negativt i den bemärkelse att jag som forskare exempelvis redan från tidigare kan ha varit medveten om kränkningar i den specifika miljön. Fördelarna övervägde dock nackdelarna och det positiva är exempelvis att barnen kände mig från tidigare och som forskare utgjorde jag därför ingen ny främmande person vilket kunnat påverka deras naturliga beteende. Inför själva observationerna hade daghemspersonalen förberett barnen genom att berätta att jag skulle sitta med i gruppen och skriva på ett skolarbete, vilket gjorde att barnen lät mig vara ifred och utföra observationerna.

Inom systematisk observation skapas oftast observationsscheman som fungerar som en checklista med olika punkter och bidrar till att underlätta inhämtningen av data. Jag märkte dock tidigt att deltagande observation passade bättre för denna studie då denna metod ger möjlighet till att mer fritt skriva ner allt som observeras och inte binda sig vid färdigt formulerade förutfattningar och uppfattningar. Genom att på förhand ha läst teori och

litteratur hade kunskap inhämtats om skillnaderna mellan kränkningar och mobbning och övrigt bråk som normalt förekommer mellan barn. Trots att inget observatörsschema alltså användes så gjordes innan observationerna en sammanställning utifrån teorin på hur de tre olika typerna av mobbning – tyst, fysisk, verbal - kan ta sig uttryck (se bilaga 2). Detta gjorde att jag som observatör har kunnat begränsa det som observerats till det mest relevanta.

Det som observerade antecknades genast ner i så kallade fältanteckningar. I observation är det också viktigt att så fort som möjligt anteckna det som ses och hörs eftersom minnet ofta sviker och då kan små men kanske viktiga detaljer glömmas bort. Det brukar rekommenderas att fältanteckningar inte förs direkt under observationen, (Denscombe 2009, s. 286-287) men tog beslutet att detta inte störde de sociala processerna i denna specifika situation då barnen redan var medvetna om min närvaro. Detta gjorde att datan fanns noga dokumenterad och underlättade analysen av observationerna som gjordes en tid senare, vilket annars hade kunnat påverka validiteten av informationen negativt. Tillförlitligheten inom observationer har dock ifrågasatts från vissa håll på grund av forskarens betydande roll då studien är beroende av forskaren som forskningsredskap. Detta gör att det kan vara svårt att återupprepa studien för att kontrollera tillförlitligheten, validiteten (Denscombe 2009, s. 293). Genom att vara medveten om min roll som forskare och dess påverkan på insamlingen av data, samt genom att vara öppen med studiens tillvägagångssätt har en tillförlitlig studie gjorts.

Ett annat alternativ hade varit att använda intervjuer som är bra för att få informationens djup och kunna ställa frågor. Med intervjuer är svarsfrekvensen nästan garanterad hög och säker (Denscombe 2009, s. 267-268). Ett flertal studier har gjorts där mobbning undersökts genom intervjuer av daghemspersonal, till exempel Folkhälsan 2009, *mobbar även små barn*. Genom observationer som metod önskar jag komma närmare forskningsproblemet och skapa mig en egen förståelse för problemet utan att påverkas av daghemspersonalens uppfattningar, vilket skulle kunna vara en nackdel vid intervjuer. Det hade kunnat vara bra att använda triangulering där ett flertal olika metoder används (Denscombe 2009, s. 184). Exempelvis hade intervjuer av barn och daghemspersonal kunna utföras vid sidan om observationerna, men detta har inte varit möjligt på grund av studiens begränsande omfattning. Dessutom hade det krävts mer kunskap om att intervjua barn inom ett så känsloladdat område som kränkningar och mobbning. Ett barn kan exempelvis ha svårt att

tolka sina upplevelser och då bör man som intervjuare ha en mycket djup insikt i barns beteenden för att få fram rätt information.

4.3 Bearbetning och analys av data

Vid analysen av data har fem huvudsakliga steg för analys som nämnts av Denscombe använts så att det passar denna studies syfte och upplägg. Dessa steg är de flesta experter eniga om att använda i processen att analysera kvalitativ data såsom fältanteckningar från observation. Dessa är 1) Förberedelse av data, 2) Förtrogenhet med data, 3) Tolkning av data där exempelvis kategorier utvecklas, 4) Verifiering av data, 5) Presentation av data (Denscombe 2009, s. 369). I studien har fältanteckningarna där allt som observerades under de tre observationstillfällena skrevs ner, först renskrivits till löpande text. Materialet har sedan indelats i kategorier för att tydliggöra materialet. De tre kategorier är första-, andra-, och tredje observationstillfället. I dessa grupper har sedan de fjorton möjliga fall av kränkningar som observerats indelats i den ordning de observerades. Fallen presenteras sedan i uppsatsens empiriska del i kronologisk ordning med kontextbeskrivningar och citat för att ge en transparent och sanningsenlig bild av observationerna. Den presenterade datan analyseras sedan utifrån det teoretiska ramverket.

5 Empiri

Det som observerades i studien presenteras nedan uppdelat i de olika observationstillfällena och även i fall för att ge en tydlig beskrivning av det som upptäckts och vara till grund för analysen som sedan görs på empirin.

5.1 Bakgrund

Observationerna var planerade att utföras under sex timmar fördelat på tre dagar. De sex timmarna delades upp för att först enbart observera flickornas umgänge i gruppen och sedan enbart pojkarnas umgänge. I ett väldigt tidigt skede under första observationstillfället beslöt jag dock att observera de båda könen samtidigt för att få ut det mesta av observationstiden. Under observationerna har alla kränkningar antecknats, oberoende av kön. Samtliga fall har alla observerats klockan 9–11 under förmiddagen på daghemmet.

Under denna tid hölls bland annat samling, frilek och utevistelse. Vissa dagar innebar även en stund i förskolan där barnen delades in i två grupper och turades om att jobba med förskolematerial i lugn och ro tillsammans med barnträdgårdsläraren. Under den tiden lekte andra halvan av gruppen fritt i daghemmets övriga utrymmen.

Den observerade daghemsgruppen har sina utrymmen i mitten av daghemsbyggnaden. Barnens klädhyllor och toaletter fanns i korridoren som band ihop de tre avdelningarna. De sociala utrymmena var två stora rum vilka oftast användes som ett stort rum. I anslutning till dessa rum fanns även ett rum för sandlek. Under den fria leken vistades barnen i dessa två rum och ibland i sandleken med personalens tillåtelse. Personalen var alltid närvarande och tillgängliga för barnen även under dessa stunder.

Jag vill än en gång framhålla att alla namn som kommer fram i denna studie är påhittade, detta för att skydda barnens identitet. Likaså är citat och kommentarer skrivna på standardsvenska. För att göra fallen tydligare och mer förståeligare har benämningar så som ”ledaren” skrivits ut, trots att observatören inte i detta läge var fullt medveten om vilka barn som bar de olika rollerna som kan ses i mobbningsituationer.

5.2 Första observationstillfället

Under det första observationstillfället var 19 barn på plats. Av dessa var 9 flickor och 10 pojkar. Det första fallet som observerades och nedan beskrivs är egentligen ingen kränkning men skrevs ner på grund av att det så tydligt kommer fram hur medvetna barnen är om vilken status en del av barnen i gruppen har, så som exempelvis ledaren Lina.

Fall 1:

Tre pojkar sitter inomhus och leker samtidigt som de småpratar och diskuterar med varandra. En av pojkarna konstaterar: ”Lina är nog populär, alla flickor kommer till henne.” Sen fortsätter pojken att räkna upp sina kompisar som för att visa att han också har kompisar.

Samma pojkar fortsätter sin lek. Hälften av gruppen är på förskoleundervisning. Leken pågår mitt på golvet i de sociala utrymmena på daghemmet. Leken ser ut att flyta på bra och alla inblandade kommer bra överens med varandra. Det är en lugn stämning över

gruppen men vid närmare observation märker man att det inte är så oskyldigt som det verkar.

Fall 2:

Tre pojkar sitter och leker kring en leksakslåda. Den ena lyfter upp en av leksakerna och börjar diskutera vem som har rört just den leksaken tidigare och trissar upp varandra med uttryck såsom ”usch” och vem som kan ha rört den. Diskussionen fortsätter och en av pojkarna säger ”..och jag vet något som är ännu värre, Sara har rört den! Usch! Jag kommer aldrig mer att röra den.”

Pratet om Sara, offer för de flesta kränkningarna fortsätter nu som då i leken i en negativ anda. Under lekens gång kommer en barnskötare och kommenterar deras prat som då kommit in på bajs, varpå en av pojkarna säger: ”Min tunga är grön, då är den oskyldig!”

Barnen är nu ute på daghemmets gård och leker. De två övriga avdelningarna har samtidigt utevistelse och daghemmets alla barn är blandade på gården. Daghemmet har en stor fin gård med många möjligheter till aktivitet. Där finns bland annat en stor sandlåda, lekstuga, klätterställning, flera gungor, två förråd för sommar respektive vintertillbehör och leksaker samt en skogsdunge med möjlighet att klättra på stenar. Gården sträcker sig över ett rätt så stort område där det inte är möjligt att ha koll på alla vrår och platser samtidigt. En grupp med minst fem pojkar springer runt och leker.

Fall 3:

En grupp med pojkar leker tillsammans utomhus under fri lek. En av pojkarna, Morgan får inte vara med i leken. De andra pojkarna jagar honom och viftar och slår med käppar efter honom. En av pojkarna petar honom med pinnen i baken varpå de övriga säger: ”Petade du honom i röven?” Ett gapskratt följer och och pojkarna fortsätter att knuffas.

När personal ingriper skyller pojkarna ifrån sig och en av de inblandade pojkarna säger att de andra gjorde det men inte han. Morgan som var den som var utsatt i detta sammanhang säger då: ”Jaa, alla utom Anders och Olle jagade mig”. Detta trots att alla de inblandade barnen hade jagat och slagit honom.

Efter det första observationstillfället kändes det som rätt val att observera de båda könen samtidigt. Risken med att observera båda könen samtidigt kan vara en viss okoncentration men dock tror jag inte att denna förändring i planen påverkade observationen negativt i detta sammanhang.

5.3 Andra observationstillfället

Andra observationstillfället sker följande dag och samma klockslag som vid första tillfället. Idag är 18 barn på daghemmet, varav 10 är flickor och 8 är pojkar. I barngruppen pågår frilek. Dagens första fall utspelas i dockhörnan som ligger i ett hörn av de sociala utrymmena. Fyra av flickorna på daghemmet leker med olika plastmatprodukter.

Fall 4:

Fyra flickor, inklusive ledaren Lina leker kycklingar. I leksakslådan finns ett visst antal leksaksägg och Sara råkar ha flest av dessa ägg. De andra flickorna försöker lura henne på äggen och de försöker intala henne att det går lika bra med en mandarin och att man kan leka att det är ett ägg. Sara kan inte riktigt uttala ”mandarin” och de övriga flickorna börjar därför gapskratta. Flickorna trissar varandra till skratt och det är mycket viskningar och sura och menande blickar mot Sara. Sara fortsätter dock leka med äggen och de övriga flickorna tar andra leksaker och totalt ignorerar henne och äggen. ”Vi leker inte fågel mera”, säger de åt henne när hon fortsätter.

Ledaren Lina tröttnar på dessa lekar och går bort en stund. Sara och de två andra flickorna fortsätter att leka med dockor. Eftersom Lina inte är närvarande låter flickorna henne nu vara med i leken. De gör gravidmagar av dockorna och visar åt varandra och övriga barn på daghemmet. När Sara visar sin mage åt de andra barnen ignoreras hon dock och när en annan flicka ansluter sig till leken hamnar Sara vid sidan av leken för sig själv som vanligt.

Det är igen dags för utevistelse och daghemmets alla barn springer och leker på gården. En grupp med minst fem pojkar leker i den stora sandlådan där det även finns en större sten.

Fall 5:

En grupp med pojkar leker på en sten på daghemmets gård. Den ena av dem säger ”du är i vägen” till Morgan och knuffar ner honom från stenen. Morgan blir arg och börjar knuffa och dra ner de övriga pojkarna från stenen. Då säger dessa till honom: ”Sluta, man får inte slå. Kom, vi far och gör något annat”. När barnen går iväg lämnas Morgan ensam kvar och ser ledsen ut, han fortsätter ensam klättra på stenen.

Utevistelsen börjar ta slut för denna gång och den observerade gruppens barn springer till ytterdörren för att ställa sig i kö och snart gå in och äta dagens lunch.

Fall 6:

Barnen står på kö utanför ytterdörren innan de ska gå in efter utevistelsen. I kön knuffas barnen och Sara slår undan en av barnen för att de knuffas och buffas. Lina som inte deltar i knuffandet ser detta och slår ett extra hårt slag i Sara fast det inte alls var Lina som Sara slog. Sara låter därefter alla barnen gå förbi henne i kön och in till daghemmet, hon går själv in sist.

5.4 Tredje observationstillfället

Det tredje observationstillfället sker en vecka efter det andra tillfället. Även denna gång görs observationen på förmiddagen klockan 9–11. 19 barn är närvarande idag. Av dessa är 10 flickor och 9 pojkar. Det är frilek på gång inomhus och barnen leker, spelar och målar. Två av flickorna, ledaren Lina och hennes kompis, går runt och kommer sig inte för att leka något.

Fall 7:

Under denna fria lek inomhus petar Lina sin kompis i sidan och pekar på en av flickorna, Tanja. Lina frågar konstaterande sin kompis: ”Hur kan man köpa så där fula kläder?” Eftersom Tanjas kompis var borta för tillfället försökte hon nu istället ansluta sig till de andra två flickornas gemenskap. Dessa två flickor undvek Tanjas närvaro så långt det gick. Flickorna gav varandra blickar och ignorerade henne. Situationen innehöll mycket tystnad och menande blickar.

De två flickorna sitter nu och målar kring ett av borden på avdelningen. Det är liv och rörelse runtomkring i gruppen.

Fall 8:

Två flickor, däribland ledaren Lina sitter tillsammans och ritar vid ett bord. Bakom dem sitter tre flickor i en soffa och tittar på när flickorna ritar. Flickorna som ritar viskar ofta med varandra och kollar nu som då bakåt på dem i soffan. En av flickorna i soffan som ofta annars brukar leka med ledaren, ser väldigt ledsen ut. De andra två verkar vara omedveten om flickornas viskningar och blickar.

Lina stiger upp och kommenterar en av pojkarna som sitter vid ett annat bord i samma rum och målar en Hello Kitty bild.

Fall 9:

Lina:

- Målar du Hello Kitty?

Morgan:

- Jag målar faktiskt åt farmor!

Lina:

- Tycker hon om Hello Kitty?

- En pojke som ritar Hello Kitty!!! Hahhaahahaha

Morgan till barnskötaren:

- Hon tycker att det är töntigt!

Efter en stund kommer Lina fram till Morgan och säger att han nog ritar fint ändå.

Det har blivit dags för morgonsamling. Samlingen hålls alltid i ett av hörnen i de sociala utrymmen på avdelningen. Bänkar är färdigt på plats och barnen vet var de ska sitta. Barnträdgårdsläraren leder samlingen och de två barnskötarna sitter längst bak, utanför barn”ringen”.

Fall 10:

Till en del av samlingen hör att välja mathjälpare för dagen. Barnträdgårdsläraren har skrivit alla barns namn på en lapp och ett av barnen får dra en av lapparna för att se vems tur det är idag. Denna gång blir Tanja vald genom lottdragningen att

hjälpa till med maten och när ledaren Lina hör namnet kollar hon på de övriga flickorna med en menande min.

Innan barnen får stiga upp från samlingen måste de säga vad de tänker göra efteråt. Lina och en av hennes kompisar tänker spela ett spel tillsammans.

Fall 11:

Sara hakar på när Lina och en annan flicka stiger upp efter samlingen för att leta reda på ett spel. Flickorna märkte detta och var mycket noga med att välja ett spel med endast två deltagare. Under spelets gång ignorerar flickorna Sara. Efter att spelet är slut föreslår Sara ett annat spel där fler kunde delta men flickorna säger då: ”Nej, vi ska inte spela mera.” Flickorna fortsatte att sätta igång olika lekar men tröttnade så fort de märkte att Sara följde efter dem.

Fall 12:

Sara gör ett försök att leka med de andra genom att dela ut låtsaspengar till de övriga barnen. Hon har förberett en lek genom att bygga ett tåg av stolar. Tanken är säkert att de ska betala för att få komma med i tåget. Alla, både flickor och pojkar ignorerar emellertid henne och hon får till och med en liten knuff i axeln av en av pojkarna.

Utomhusvistelsen är i full gång. Vid en av gungorna sitter två flickor och diskuterar.

Fall 13:

Det är frilek utomhus och två flickor sitter och gungar tillsammans. Den ena av flickorna säger plötsligt: ”Alltså Sara sitter alltid nära mig fast jag vill att nå andra flickor ska sitta där!” Sedan följer spontana kommentarer om Sara, nu som då under lekens gång.

I fallen börjar det märkas att det är Sara som oftast lämnar utanför och får ta emot de andra barnens kränkningar och ignorans. Följande fall är kanske inte en kränkning med tydliggör ledarens roll även bland de flickor som inte är offer för ledarens kommentarer och utestängningar.

Fall 14:

I denna situation leker tre flickor tillsammans utomhus och ledaren Lina är närvarande. Det finns två gungor men två av flickorna delar automatiskt på den ena gungan medan de ser till att Lina får en egen gunga. Detta sker som om det skulle vara den naturligaste saken i världen.

Gungorna ligger inte så centralt på gårdsplanen att det är möjligt att följa med barnens prat ifall man inte är strax intill. Överlag är gårdsplanen så stor att det finns otaliga möjligheter att kränka bakom en vuxens rygg utan att det märks.

6 Analys

Nedan analyseras genom det teoretiska ramverket de fjorton fall som observerats vid daghemmet och tidigare presenterats i empirin.

6.1 Förekommer mobbning?

Enligt de nämnda definitionerna kring mobbning av Olweus, Höistad, Pikas och Colorosa är mobbning medvetna, kränkande och obehagliga handlingar som sker vid upprepade tillfällen av en eller flera personer och mot en person som är i underläge. Utifrån dessa kriterier har det under de sex observationstimmar som utfördes observerats minst tolv fall av kränkande beteende, samt två fall där de kränkta barnen eller ledaren diskuterades. Som nämndes i den teoretiska operationaliseringen är det inte möjligt att klart veta om det som observerades var fall av mobbning eller enstaka kränkningar. De flesta fallen (fall tretton, fyra, elva, tolv, sex och två) var dock riktade mot en och samma flicka, Sara. Bara under sex timmars observation kunde alltså sex fall av kränkande och obehagliga handlingar gentemot henne iaktas. Detta kan därför ses som en tydlig varningssignal om en potentiell pågående mobbning. Även Tanja var utsatt för två fall av kränkande beteende (fall sju och tio) samt var tre av fallen (fall nio, tre och fem) riktade mot Morgan. Som Hamarus säger bör man vara medveten om att en för snäv beskrivning av mobbning kan göra att vissa handlingar förbises. Utifrån denna studie kan man kanske inte vara säker på om dessa två barn var utsatta för mobbning, men tydligt är att de utsattes för sårande handlingar.

Kravet på att den som mobbas skall vara i underläge kan diskuteras utifrån den maktobalans som Pepler, Craig & Connolly forskat kring när det gäller att urskilja konflikt från mobbning. De menar att den som blir mobbad har svårt att försvara sig mot de negativa handlingar han eller hon utsätts för. Maktobalansen kan vara att mobbaren är fysiskt större, äldre, verbalt skickligare, har hög status i gruppen och stöd av andra. Dessa faktorer var ofta närvarande i de beskrivna fallen gällande Sara som oftast blev kränkt, och då speciellt när ledaren Lina var närvarande och den ledande i de kränkande handlingarna. Sara skulle kunna ses i underläge gentemot de andra barnen eftersom hon inte var lika långt gången i bland annat språk (se ex. fall 4) och den allmänna utvecklingen. De andra barnen såg henne kanske därför som lite barnsligare och därför enklare att trakassera. Förutom fallen gällande Sara är en gemensam faktor för offren för kränkningarna att dessa ofta var ensamma, medans mobbaren alltid hade någon annan vid sin sida. Detta kan ha bidragit till att de blev mobboffer men kan även ha varit en konsekvens av den behandling de utsattes för.

I fallen med Morgan kan man se vissa varningssignaler för mobbning genom ett rätt så upprepat beteende inom pojkgruppen. Fallet med Hello Kitty (fall nie) inbegrep dock en flicka men bör dock kanske inte ses som mobbning eftersom Lina som kommenterat hans teckning, återvände efter en stund och visade ånger när hon såg att han blev ledsen. Detta är något som enligt Coloroso är mer vanligt när det kommer till en vanlig konflikt och inte vid ren mobbning.

Att få veta om handlingarna som observerades var medvetna är inte möjligt i denna studie men jag som observatör upplevde flera av fallen som mycket medvetna. Ett exempel är fall sex när Sara blir knuffad av de andra i kön och i försvar slår tillbaka. Detta ser ledaren Lina som inte alls var inblandad i situationen och går fram och slår extra hårt till Sara. Detta tyder på att Lina, som utövare i detta fall, ser tillfälle att trycka ner mobboffret när tillfälle ges och detta skulle kunna tyda på att hon är medveten i sina handlingar.

6.2 Hur och var yttrar sig mobbningen?

De tre typerna som Höistad indelar mobbning i – tyst, verbal, fysisk - återfinns alla i de gjorda observationerna på daghemmet. Den fysiska mobbningen var minst förekommande medans tysta och verbala kränkningar förekom i liknande utsträckning. Den tysta kränkningen förekom speciellt i fall sju, åtta, fyra, tio, elva och tolv. Kränkningarna tog sig

uttryck i menande blickar och miner mellan mobbaren och medlöparna samt genom insinuant kollande på mobboffret. Denne kunde också ignoreras och utestängas exempelvis genom att vända ryggen till samt bli behandlad som luft.

Den verbala kränkningen skedde genom kommentarer om exempelvis kläder, gapskratt och viskningar mellan mobbaren/mobbarna och medlöparna. Fall sju, tretton, fyra, nio, tre, fem och två hade alla inslag av verbal kränkning. I fall ett som handlade om de fula kläderna utbyttes kommentarerna mellan de som kränkte utan offrets närvaro, medan fall nio med Hello Kitty är mer direkt mellan offret Morgan och ledaren Lina.

I observationen förekom fysisk mobbning eller kränkning i fall tolv, sex, tre och fem. Den fysiska kränkningen uttrycktes med knuffar, slag, stötningar och bortjagande med käppar. I fall fem med Morgan och stenen förstärktes den verbala kränkningen ”du är i vägen” med den fysiska knuffen ned från stenen. Detta var alltså en rätt så tydlig kränkande handling medan fall tre med käpparna utåtsett skulle kunna ses som en lek mellan pojkarna. Den fysiska kränkningen med käppen i baken kanske tolkades av personalen som en handling som ingick i leken - men det att det var samma pojke som tidigare utsatts vid flera andra tillfällen gör att fallet kan betraktas som en kränkning och inte bara retfull lek.

De flesta av fallen som observerats förekom i den fria leken inomhus och utomhus på daghemmet samt utan vuxen närvaro, vilket är vanligt enligt Perren och Stoor-Grenner & Kirves. Endast fall tio gällande situationen med mathjälparen skedde i en situation där en vuxen aktivt var med. I detta fall användes tyst mobbning vilket inte alltid är lätt att upptäcka i pågående aktivitet trots att den vuxne är närvarande. Stor-Grenner & Kirves samt Perren konstaterar att det oftast är i dessa situationer kränkningar pågår.

6.3 Gruppdynamikens betydelse

Enligt Stoor-Grenner & Kirves är barnen i en grupp medvetna om vem det är som bestämmer och har hög status i gruppen. De är även medvetna om vilka roller de övriga i gruppen har. I denna studie kommer ledarens roll tydligt fram i flera av fallen. I åtta av fjorton fall är ledaren Lina inblandad på något sätt i de handlingar som utförs. Det är ofta Lina som startar en kränkning genom att sända iväg menande blickar i en situation eller dra med sig någon av flickorna när hon märker att Sara eller Tanja försöker komma med i leken. I fall ett ser man även att pojkarna är medvetna om Linas popularitet bland flickorna

i gruppen. Likaså i fall fjorton är flickorna noga med att se till att Lina har en egen gunga att gunga med och själv delar de gunga med varandra för att inte hamna i bråk med ledaren. Rädslan att själv bli utsatt av ledaren är så stark bland barnen att de gör nästan vad som helst för att inte komma i onåd med denne.

I en situation där kränkningar pågår finns det dock inte bara ett offer och en mobbare. Ofta finns medlöpare, förstärkare, försvarare och utomstående runtomkring som också påverkas av situationen, enligt Salmivalli. Att det fanns medhjälpare och förstärkare var tydligt i observationen och i exempelvis fall fyra kan ses hur flickorna trissar varandra att skratta åt Saras uttal av mandarin. De övriga flickorna accepterar dock Saras deltagande i leken när ledaren Lina tröttnat och avlägsnat sig. Detta visar vidare på ledarens inverkan på medlöparna och rädsla för att själva utsättas för kränkningarna. I barngruppen fanns det även vissa barn som utåt sett verkade omedvetna om mobbningen i rollerna som utomstående men däremot har inga exempel på försvarare lagts märke till i undersökningen.

Personalen på daghemmet var alltid närvarande under barnens fria lek. De var även medvetna om flickans utsatthet men i hur stor utsträckning kan jag inte säga. Som jag tidigare påpekade i studiens avgränsningar har denna studie inte observerat personalens roll och agerande när det gäller kränkningar på detta daghem. Därför förs heller ingen diskussion kring personalens roll. Jag vill ändå framhålla att personalen var mycket kunniga i jobbet med barn.

6.4 Könsroller och mobbning

Som nämnts i teorin tyder forskningar på att det oftare är pojkar som mobbar och att antalet mobboffer bland pojkar är högre än bland flickor. I denna studie var det emellertid bland flickorna som flertalet kränkningar förekom. Bland de nämnda fallen var det 10 stycken kränkningar som var flicka versus flicka/pojke, däribland endast en gentemot en pojke. Endast fyra stycken fall utspelade sig från pojke till pojke/flicka och däribland två av fallen gentemot en flicka. Detta kan kanske tolkas genom att det i denna barngrupp endast fanns en tydlig ledare bland barnen vilken var en flicka.

På nästa sida visas en tabell över hur fallen är fördelade under de tre observationstillfällen samt mellan vilka av de två könen fallen utspelas.

	Tillfälle 1	Tillfälle 2	Tillfälle 3
Pojke Pojke	1 fall	1 fall	
Pojke - Flicka	2 fall		1 fall*
Flicka - Flicka		2 fall	7 fall*
Flicka - Pojke			1 fall
Sammanlagt	3 fall	3 fall	9 fall

* Fall 12 innehåller kränkning bland flicka-flicka samt pojke-flicka. Därför blir även resultatet här femton fall.

Figur 1: Fördelning av fall över tillfälle och kön

Utifrån figur 1 kan ses att ett flertal fall mellan flicka – flicka observerades under senare delen av observationstillfällena. En orsak kan vara att det är svårare att upptäcka den tysta mobbningen som flickorna ofta använder sig av. En annan förklaring kan vara att barnen inte längre ”registrerade” min närvaro i bakgrunden.

Ett av påståendena i teorin var att pojkarnas mobbning i många fall är mera synlig, högljudd och fysisk. Bland de fyra fall som fanns med en pojke/pojkar som aktör var två av fallen verbala och fysiska och då mot en och samma pojke, Morgan. De två övriga fallen riktades mot Sara, den mest utsatta flickan och det ena var verbalt medan det andra både tyst och fysiskt. Av detta kan man se att pojkarna använde sig av alla tre typer av kränkningar, men att fysiskt var mest förekommande.

Trots att det förekom flest kränkningar bland flickorna var endast ett fall fysiskt, det fall som gällde knuffandet i kön utanför daghemmet och därmed kan man säga att det fysiska mobbningen var mer förekommande bland pojkar i denna studie. Som sades i teorin av Colorosa använder sig flickor mer av tyst mobbning än vad pojkar gör, och denna studie bekräftar detta. Av de tio fallen med en flicka som aktör inbegriper sex av fallen tyst mobbning eller kränkning jämfört med ett bland pojkarna. När det kommer till den verbala uttrycksformen inkluderade fyra av fallen med flickor verbala uttryck jämfört med två bland pojkarna. Olweus menar att det kan vara svårare att upptäcka flickors mobbning då den är tyst och det kan nog väl stämma in. I denna studie var forskaren uppmärksam på tecken på tyst mobbning, men om man som personal inte är medveten om skillnader i

flickors och pojkars uttrycksformer kan denna mobbning lätt förbises och då är det lätt hänt att endast pojkars mobbning uppmärksammas och försöker förebyggas.

Som Colorosa lyfter fram i teorin behöver inte orsaken till skillnaderna mellan flickor och pojkars mobbning vara fysisk styrka och storlek. Istället lyfter hon fram den kvinnliga och manliga socialiseringen i vårt samhälle och kultur. Detta kan förstås tillsammans med avsnittet om hur barnets könsroller och normer formas. Att pojkar tillåts vara mer utåtriktade och högljudda medan flickor uppmuntras vara lugna inverkar troligtvis på deras beteende när det kommer till mobbning. Stoor-Grenner & Kirves belyser att det är viktigt att förebygga så att destruktiva könsmonster inte får fotfäste och rådande roller förstärks. Därför är det ytterligare nödvändigt att vara medveten om skillnaderna mellan flickor och pojkar när det gäller mobbning.

7 Sammanfattande diskussion och kritisk granskning

En kort sammanfattning görs nedan över resultatet från studien utifrån de ställda frågeställningarna. Avslutningsvis görs en kritisk granskning av studien och dess genomförande, samt så ges förslag på fortsatta studier.

Syftet med studien var att studera och beskriva förekomsten av mobbning och kränkningar bland barn på daghem, samt att undersöka interaktionen bland flickor respektive pojkar och mellan de två könen. Detta för att se om det finns skillnader i flickors och pojkars sätt att trakassera och kränka varandra. De frågeställningar som studerats var om det förekommer kränkningar bland barn före skolåldern, hur dessa uttrycks och om gruppdynamik och könsskillnader spelar roll vid mobbning. Resultatet visar att det förekommer en hel del olika typer av kränkningar som skulle kunna vara mobbning. Bland pojkar var fysisk mobbning vanligast medan flickorna använde sig av främst tyst och verbal mobbning. Dynamiken i gruppen hade en mycket stor betydelse och en stark ledare utmärktes som påverkade stora delar av gruppens agerande.

Är det då möjligt att koppla denna studie till andra liknande företeelser eller är det undersökta något unikt för denna studie? Eftersom observationerna på grund av studiens begränsningar gjorts på endast ett daghem, under ett fåtal timmar kan det inhämtade materialet inte säga hur det ser ut generellt på alla andra daghem men den kunskap som inhämtats om mobbning kan dock vara till nytta för andra som kommer i kontakt med barn. Som forskare kan jag alltså inte dra slutsatser till andra daghem, utan endast tolka det egna insamlade materialet. I detta daghem råkade det finnas tydliga fall av mobbning, och frågan är om ett annat daghem hade haft samma mobbningsmönster? För denna studie var det emellertid givande att detta tydliga mobbningsbeteende förekom för att kunna visa på hur mobbning kan ta sig uttryck och de skillnader som tydligt visade sig finnas mellan flickor och pojkar.

Att observation som metod valdes för studien har gjort att jag verkligen kunnat sätta mig in i de specifika situationerna och sett hur allvarliga och kränkande barns beteende kan vara. Denna förståelse hade jag troligtvis inte kunnat få genom enbart intervjuer med personal angående hur utbrett de upplever mobbning och vilka uttrycksformer de ser som förekommande. Av erfarenhet av att jobba på daghem sedan tidigare vet jag att personalen

inte alltid hinner ta sig tid att observera vad som försigår på barnens nivå och är därför tacksam över val av ämne och möjligheten att studera detta daghem.

Det är skrämmande att se att så många kränkningar ofta förekom i leken, som utåt sett var en lugn och trygg samvaro mellan barnen. Denna studie har också visat på hur allvarlig mobbning och kränkningar kan vara redan före skolåldern och en rekommendation är att alla daghem och liknande instanser skulle ha en mobbningsförebyggande plan för att vara medveten och kunna rycka in i ett tidigt skede. För att Sara i detta fall men även många andra barn, skall få en trygg och trivsamt skolgång är det därför viktigt att personal och offrets omgivning tar tag i problemet så fort misstankar finns och om det hinner gå så långt som i detta fall verkligen sätter sig in i situationen med ett holistiskt synsätt för att förstå alla inblandades perspektiv. Min erfarenhet från att använda observation som metod när det gäller att upptäcka om mobbning förekommer är mycket positiva. Detta examensarbete har inte inkluderat frågor såsom hur man förebygger mobbning och detta är ett viktigt område där mera forskning krävs. Det skulle vara speciellt intressant att studera flickors och pojkars roller i samband med mobbning närmare på ett sätt som gör att individen och inte bara en grupp ses – detta eftersom olika faktorer såsom etnicitet, religion och klass kan ha stor påverkan på mobbningens uttryck.

Innan jag bestämde mig för att göra mitt examensarbete om kränkningar på ett daghem förstod jag naturligtvis att även de yngre barnens vardag innebär negativa handlingar. Denna observationsstudie har dock fått mig att verkligen förstå på djupet hur utsatt ett barn kan vara trots sina några år i ålder. Jag tror och vet att studien kommer att vara en grund i mina tankar när jag i framtiden upptäcker varningssignaler på kränkningar i min egen barngrupp eller närmiljö. Likaså hoppas jag att examensarbetet väcker tankar kring aggression och kränkningar i de yngre barnens vardag även hos andra.

Källförteckning

Björk G. (1999) *Mobbning - En fråga om makt?* Lund: Studentlitteratur.

Coloroso B. (2003) *Mobbningens tre ansikten*. Falun: Richters

Dahmström K. (2000) *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Denscombe M. (2009) *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.

Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1991) *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Höistad G. (2001) *Mobbning och människovärde*. Stockholm: Gothia.

Kärmander L. & Åberg S. (2012) *Traditionella könsmönster och könsroller i förskolan – En kvalitativ studie om implementering av ett uppdrag från förskolans läroplan*. Examensarbete för Högskolan i Halmstad, Sektionen för lärarutbildningen.

Olsson C. (1998) *Mobbning och våld i verkligheten*. Partille: Warne förlag

Olweus D. (1999) *Mobbning bland barn och ungdomar*. Stockholm: Rädda barnen.

Raundalen M. (1996) *Empati och aggression. Om det viktigaste i barnuppfostran*. Lund: Studentlitteratur

Sharp S & Smith P. (1996) *Strategier mot mobbning*. Lund: Studentlitteratur

Simmons R. (2002) *Flickors vrede. Om vänskapsrelationer och mobbning*. Stockholm: Forum

Stakes (2005) *Grunderna för planen för småbarns fostran*. Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården.

Stoor-Grenner M & Kirves L. (2010) *Mobbar även små barn?* Helsingfors: Folkhälsan & Mannerheims barnskyddsförbund.

Stoor-Grenner M & Kirves L. (2011) *Mobbningsförebyggande arbete inom småbarns fostran*. Helsingfors: Folkhälsan & Mannerheims barnskyddsförbund

Trost J. (2001) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Wilke C. (2012) *Mobbning och mindre barn, 4-9 år*. www.carina-wilke.com/mobb_4-9.html (hämtat 13.10.2012).

Öhman M. (2008) *Hissad och dissad – om relationsarbete i förskolan*. Stockholm: Liber.

Hej!

9.5.2012

Jag heter Karin Nordmyr och studerar mitt sista år till Socionom YH.

Den 14, 15 och 22 maj kommer jag att utföra observationsstudier i barngruppen för mitt lärdomsprov vid Yrkeshögskolan Novia. Syftet med observationerna är att se skillnader i flickor och pojkars umgänge, särskilt med avseende på olikheter i retsamt eller kränkande beteende.

Allt material behandlas konfidentiellt och anonymt, varvid varken daghemmet eller barnen kommer att kunna identifieras.

Meddela mig gärna **innan 14 maj** ifall ni önskar att ert barn INTE deltar i observationsstudien.

Med vänliga hälsningar

Karin Nordmyr
Tel. 050-4677120
karin.hagstrom@novia.fi

Handledare: Susanne Jungerstam, Överlärare, sociala programmet YH Novia
Tel. 050-3727404

TYST MOBBNING:

Tyst mobbning är bland annat att behandla någon som luft, sucka, tystna när ”personen” kommer, himla med ögonen, kasta menande blickar till de övriga i gänget, göra miner, vända ryggen till, inte svara på tilltal eller se insinuant? på någon.

FYSISK MOBBNING:

Den fysiska mobbningen kan vara att mobbaren ”råkar” skuffa till personen, stå i vägen, nypa eller stänga dörren framför näsan på offret. Till fysisk mobbning hör även att man gömmer saker, tar offrets ägodelar och kastar föremålen mellan varandra. I idrotten är det lättare för mobbaren att ge ett extra hårt slag mot kroppen eftersom man då har en viss kroppskontakt. I leken använder sig barnen av olika ”lösenord”, inträdesprov eller liknande koder för att på så sätt kunna gallra ut vem de vill ha med i sin lek.

VERBAL MOBBNING:

Upprepade viskningar, att sprida elaka rykten, att härma, håna, hota, att retas, trakassera, att kommentera/ ge anmärkningar om frisyr, kläder eller allt offret säger eller gör, att fnittra, hånskratta eller ”skämta”.